

corruption in the justice system». Among other measures, this decision includes «strengthening the role of the jury trial institution and expanding the cases of its application» It should be noted that, for now, this measure will be applied in the area of criminal judiciary [3].

To address this issue, several approaches are possible, including improving coordination between the judiciary and local self-government bodies, enhancing mechanisms to motivate citizens to participate in fulfilling jury duties, and developing more effective procedures for the selection and training of jurors. It is also important to ensure an appropriate information campaign about the role and significance of the jury institution in the judicial system, to attract more interested and qualified citizens.

1. Constitution of Ukraine, document № 254к/96-ВР, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (accessed on 06.02.2024);

2. Law of Ukraine «On the Judiciary and the Status of Judges», document №1402-VIII, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (accessed on 06.02.2024);

3. Decision of the National Security and Defense Council of June 23, 2023, «On accelerating judicial reform and overcoming manifestations of corruption in the justice system», document №n0033525-23, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0033525-23#Text> (accessed on 06.02.2024).

Владислав БОРИСОВ,
доцент, кандидат історичних наук,
кафедра філософії та
українознавства
ДВНЗ «Український державний
хіміко-технологічний університет»

ПРАВОВІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В 1920-Х – НА ПОЧ. 1930-Х Р.: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ТА СУЧАСНІСТЬ

В наш час у процесі виведення освіти на якісно новий, сучасний рівень досвід її становлення та розвитку у 20-30-х роках минулого століття є надзвичайно актуальним.

У роки Громадянської війни (1918-1921 р.) більшість загальноосвітніх закладів України були зруйновані та втратили свої педагогічні кадри, багато дітей залишилось без батьківського піклування, стали безпритульними. В таких умовах питома вага загальноосвітньої школи в системі народної освіти зменшилась та була перенесена на дитячі будинки. Більш того наркомат освіти УСРР взяв курс на поширення професійно-технічної освіти. Головним типом

загальноосвітньої школи стала «семирічка», на базі якої будувалися професійні школи, що давали учням середню освіту і певну спеціальність. У 1927 р. в містах діяли звичайні міські, індустріальні та фабрично-заводські школи, в селах – звичайні сільські, агрономічні та школи селянської молоді. Середньої загальноосвітньої школи в Україні не було. Після семирічної школи відразу йшли профшколи та технікуми, професійна освіта молоді починалась з 15 років.

Керівництво Наркомату освіти в 1920-х р. вважало, що головним завданням нової школи в Україні повинна бути не просто підготовка освічених людей, але і трудівників народного господарства з визначеною кваліфікацією. Нарком освіти УСРР Г.Гринько вважав, що «на руїнах минулих гімназій та реальних шкіл виростає абсолютно нова практика професійно-технічного навчання, яка шукає вирішення питання зв'язку виробничого процесу з навчанням» [1]. Такий підхід до системи середньої освіти був заходом економічно вимушеним і навіть виправданим. Тому, що більшість учнів, вихідці з пролетарського та селянського середовища, потребували не поглибленого вивчення наук, а одержання конкретних трудових навичок і професій. Слід визнати, що така концепція та модель середньої освіти «були оптимально прагматичними, наближеними до потреб економіки, вдало поєднували загальну і спеціальну освіту, мали чітку соціальну спрямованість, що було принципово важливо в умовах перехідного періоду»[2].

В сучасних умовах, коли економіка країни переживає черговий «перехідний період», і тисячі випускників загальноосвітніх шкіл потребують професіоналізації, максимально наближеної до реалій життя, необхідно враховувати досвід української моделі освіти 1920-х р.

Важливе практичне значення також у вирішенні питань розвитку української мови, культури та освіти мали постанова ВУЦВК від 21 лютого 1920 р. «Про вживання в усіх установах української мови нарівні з великоросійською» та декрет РНК УСРР від 21 вересня 1920 р. «Про введення української мови в школах та радянських установах». Зокрема, у декреті Раднарком доручив Наркомату освіти терміново розробити план широкого розвитку навчальних закладів усіх ступенів з викладанням українською мовою та зобов'язав Держвидавництво України видавати достатню кількість підручників українською мовою.

Повністю українізація була введена в ранг державної політики спільною постановою ВУЦВК та РНК УСРР від 1 серпня 1923 р. У ній проголошувалася рівноправність мов і пропонувалися термінові заходи щодо розвитку української мови: насамперед проведення українізації навчально-виховних та культурно-освітніх закладів. Очолили процес українізації відомі громадські та культурні діячі – Г. Гринько, Я. Ряппо, М. Скрипник, О. Шумський, В. Затонський, М. Хвильовий та ін.

Процесу українізації були притаманні три риси: планомірність, послідовність та високі темпи. На початку 1927 р. на навчання українською

мовою перейшли майже 80 % загальноосвітніх шкіл. Однак, спроба провести «українізацію» за два роки, як наголосив заступник наркома освіти Я. Ряппо, призвела до низки помилок та «перегибів». Так, наприклад, коли дітей зараховували у національні школи вольовим рішенням, всупереч бажання їхніх батьків. На це нарком освіти О. Шумський заявив, що при прийомі дітей до школи треба керуватися побажанням батьків. А його наступник – Скрипник М. писав, що «навчання дітей треба починати тією мовою, якою говорить дитина».

Більш того, в уявленні керівництва Нарком освіти «до поняття українізації вкладалось вивчення української мови та культури, а не перетворення кожного в українську національність» [1]. Тому на початку 1924/25 навчального року в Україні діяли 255 польських шкіл з 14,6 тис. учнів та 342 єврейські школи з 56,3 тис. учнів [2]. У Києві, наприклад, з 97 шкіл навчання проводилось: в 49 – на російській мові, в 35 – на українській, в 7 – на єврейській, в 2 – на польській. Існували також татарська, грецька, німецька, вірменська школи [3]. В Одесі у 1925 р. працювало 26 російських шкіл, 21 – українська, 11 – єврейських, 2 – німецьких, 2 – польських, були також грецька, татарська та вірменська школи [4]. Далі, сам голова комісії по українізації В. Затонський на зустрічі з вчителями визнав, що підміна міжнародних наукових понять («атом», «циліндр», «контргайка» та ін.) на свої «доморощені» («неділка», «вібло», «примутра» та ін.) не тільки перешкоджає науково-освітній роботі, а є проявом «мовознавчого кретинізму».

Користуючись залишками демократії, провідники українізації намагались більш-менш послідовно втілити у життя право кожного народу на вільний національно-культурний розвиток та національну освіту. Однак, в умовах класової та ідеологічної нестерпності і постійних репресій проти інакомислення політика українізації була приречена на поразку.

1. Центральний державний архів громадських організацій України, ф.1, оп.6, спр.97, арк.41.

2. Діяльність Нарком освіти УСРР за 1924-25 рік. – Харків: Держ. Вид-во України, 1926. – с. 105.

3. Стенографічний звіт 7-го з'їзду Рад Київщини: 23-28 квітня 1925 р.- К., 1925. - с.178